

Maantiede 2020 – profiloitutaan?

Suomen Akatemia toteutti vuonna 2008 Suomen tieteen tilan ja tason arvioinnin, jonka perusteella laaditussa raportissa maantieteen ja aluetutkimuksen asema on vahva ja näkymät valoisia (ks. Suomen tieteen... 2009: 97–98). Arviointi toteutettiin ensimmäistä kertaa tiedeyhteisöä kuullen tieteenalakohtaisten paneelien avulla. Maantieteen ja aluetutkimuksen tulevaisuutta pohdittiin touko-kuussa 2008 Akatemiassa järjestetyssä paneelissa, johon osallistuivat lisäksi professorit Harri Andersson, Hannu Katajamäki, Jukka Käyhkö, Ari Aukusti Lehtinen, Päivi Oinas, Anssi Paasi ja Mari Vaattovaara. Paneelin osanottajamäärä oli rajattu, joten kaikki tutkimusalat eivät mahtuneet mukaan. Osallistujien tehtävänä oli kuitenkin huolehtia siitä, että tieteenalan näkemykset tulevat keskusteluun laajasti. On siis perusteltua olettaa, että maantieteen ja aluetutkimuksen tulevaisuus on valoisa, kuten raportti kuvaa – vai onko sittenkään?

Vaikka korkeakoulujärjestelmää koskevista tulevista uudistuksista oli tihkunut tietoa alkuvuonna 2008, ei tieteenalan tulevaisuutta luodannut paneeli osannut ottaa kantaa niihin paineisiin, joita yliopistojen keskinäinen kilpailuttaminen (profiloiminen) ja aliresursointi (tuottavuuden nosto) saattavat aiheuttaa. Nyt kaksi vuotta myöhemmin Suomen kaikki yliopistot ja korkeakoulut on haastettu etsimään vahvuuksiaan ja karsimaan heikkouksiaan, samalla kun korkeakoulujen toimintaa sopeutetaan pienenevien ikäluokkien koulutustarpeisiin. Myös maantieteen alan aloituspaikkoja on ehdotettu vähennettävän. Tämä tapahtuu uusien, entistä autonomisempien yliopistojen omana toimintana, jossa keinot vaihtelevat opetuksen ja tutkimuksen organisoimisen perusteellisesta uudistamisesta yhteistoimintaneuvotteluihin ja irti-sanomisiin.

Mihin maantiede asemoituu yliopistojen profiilikilvan keskellä? Tilanne on kesken, eikä kokonaiskuva ole vielä täysin selvä. Oma vaikutelmani on, että maantieteen ja aluetutkimuksen yksiköiden profiilit erottuvat toisistaan tutkimuksen osalta hyvin. On siis kohtalaisen hyvin tiedossa, millaista tutkimusta vaikkapa Turussa tehdään suhteessa Joensuuhun tai Ouluun. Myös opetuksessa alan yksiköt ovat tehneet erilaisia ratkaisuja. Niinpä maantieteen opiskelumahdollisuudet yliopistossa näyttävät opiskelijoille varsin monipuolisina ja erikoistuneina.

Yliopisto on kullekin yksikölle vähintään yhtä tärkeä toimintaympäristö ja profiloitumisen konteksti kuin koko tieteenala. Maantieteen ja aluetutkimuksen on siten tärkeää löytää paikkansa painoalojaan hiovissa yliopistoissa. Näin näyttäi-

si onneksi tapahtuneen, ainakin sen perusteella miten yliopistot kuvaavat profiilejaan Opetusministeriön kanssa tekemissään tulossopimuksissa vuosiksi 2010–2012 (Yliopistojen... 2010). Esimerkiksi Oulun yliopiston seitsemästä painoalasta yksi on kulttuurinen identiteetti, vuorovaikutus ja sivistys. Helsingin yliopiston painoalat ovat ajatteleva ja oppiva ihminen, terveys ja hyvinvointi, ilmasto- ja ympäristökehitys sekä luonnonvarat sekä kulttuurit ja yhteiskunta. Kokonaisuutta voisi leikkimielisesti nimittää maantieteeksi.

Turun yliopisto kertoo painottavansa muun muassa ekologisten vuorovaikutussuhteiden, instituutiosuunnittelun ja yhteiskunnallisten mekanismien sekä tulevaisuudentutkimuksen aloja, joilla on leikkauspintoja maantieteeseen. Itä-Suomen yliopisto puolestaan korostaa muun muassa ympäristötutkimusta sekä rajojen, Euroopan reuna-alueiden ja Venäjän tutkimusta. Vaasan yliopisto ilmoittaa olevansa liiketoimintaorientoitunut yliopisto, joka suuntautuu kansainvälisyyteen ja alueelliseen vuorovaikutukseen. Se on lisäksi määritellyt tärkeiksi painoaloikseen muun muassa monikulttuurisuuden, palveluiden ja toimintojen uudistamisen sekä uuden energiatekniikan ja -talouden, joilla on liittymiä aluetutkimukseen. Tampereen yliopisto mainitsee painoaloikseen muun muassa yhteiskunnan ja hallinnon, sekä kulttuurin muotojen tutkimuksen.

Kaiken kaikkiaan maantiede ja aluetutkimus näyttäisivät olevan mukana yliopistojen kehityksen valtavrassassa. Joidenkin yliopistojen painoalat on kuitenkin ilmaistu niin laveasti, että ne profiloivat yliopistot heikosti. Tällöin profiili ei tosiasiallisesti ohjaa ja tue yliopiston toiminnan suuntaamista, vaan toimii sateenvarjona, jonka alle mahtuvat lähes kaikki. Kun julkilausutut painopisteet eivät ohjaa päätöksentekoa, tehdään todelliset linjaukset vähemmän avoimesti yliopistojen tiedepolitiikan arjessa. Tässä mielessä maantieteilijöiden ei ole syytä tuudittautua liialliseen tyytyväisyyteen. Heidän on jatkettava päivittäistä työkenttä tieteellisesti ja yhteiskunnallisesti relevantin tutkimuksen ja opetuksen parissa. *Suomen tieteen tila ja taso* -raportissa kuvattu tieteenalan vahvistuminen on erinomainen lähtökohta ponnistelulle korkealaatuisen ja vaikuttavan tutkimuksen tekemiseksi.

Talousmaantieteen vähittäinen näivettyminen suomalaisissa kauppakorkeakouluissa 1980-luvulta alkaen on hyvä muistutus siitä, miten kohtalo-kasta voi olla jäädä painalojen sivuun. Tieteenalan vaaliminen on usein kamppailua näkyvyydestä ja painoarvosta, jossa siilipuolustukseen käper-

tymällä ei saavuteta mitään. Niin kauan kuin maantieteen ja aluetutkimuksen piirissä syntyy kiinnostavaa, kriittistä ja ajankohtaista tietoa ja yhteiskuntaa palvelevaa osaamista, ei alan asema suomalaisessa yliopistolaitoksessa ole uhattuna.

Siispä profiloidaan ala maailmankartalle, yhdessä ja erikseen!

JOUNI HÄKLI
*Yhdyskuntatieteiden laitos,
Tampereen yliopisto*